

BOZULMA FAKTÖRLERİ

1.BİLGİ BELGE KAYBI

2.HIRSIZLIK VE VANDALİZM

3.BAĞIL NEM

4.SICAKLIK

5.IŞIK

6.KİRLETİCİLER

7.SU

8.FİZİKSEL ETMENLER

9.YANGIN

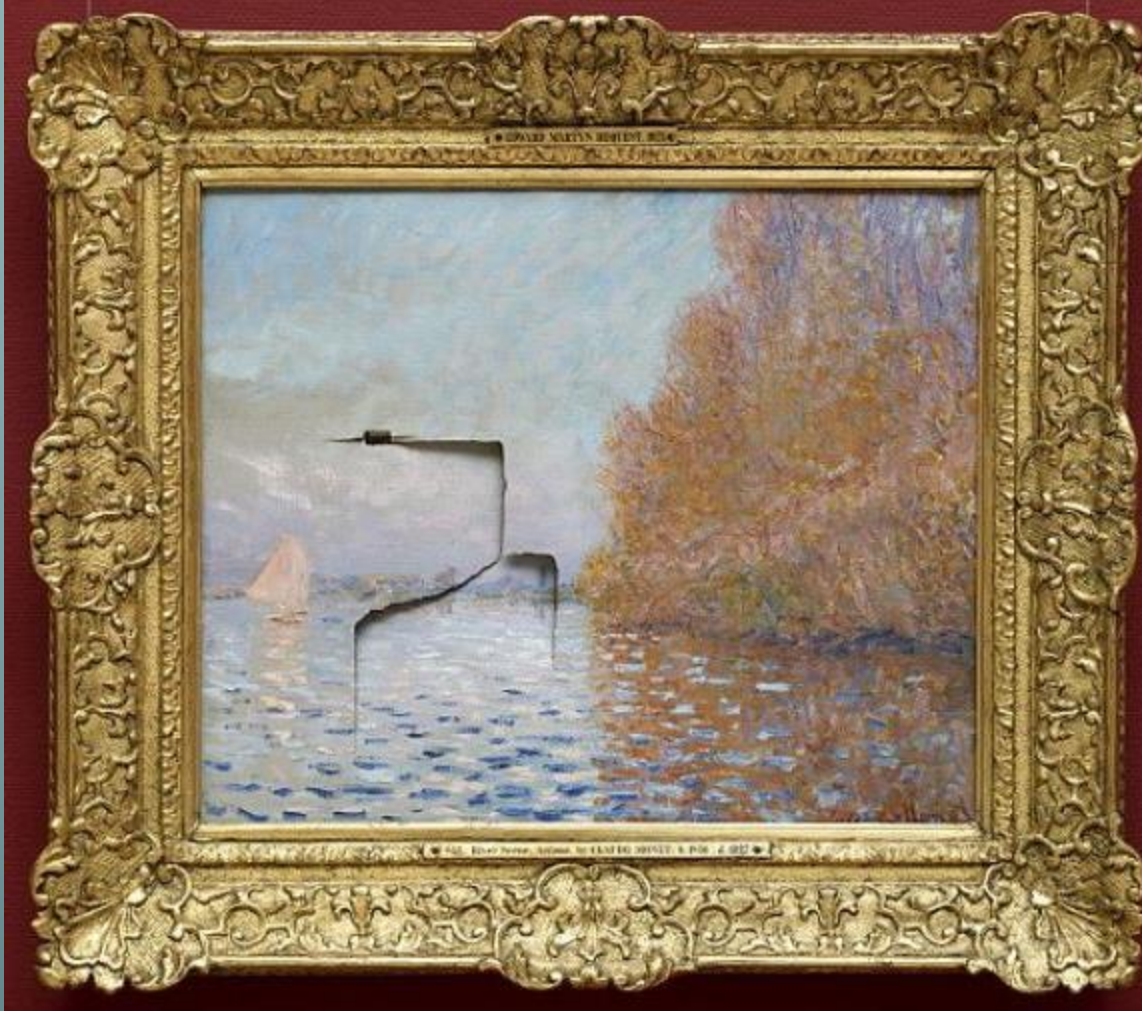
10.MİKROORGANİZMALAR, BÖCEKLER VE DİĞER ZARARLILAR

11.DİĞER

1. BİLGİ BELGE KAYBI

Bilgi ya da belge kaybı; eserin kimliğine, geçmişine, menşesine ya da sahibine ait bilgilerin kaybolmasıdır. Bu kayıplar sel ya da yangınla olabileceği gibi, envanter kayıtlarının düzensiz tutulması, zaman içerisinde el ya da yer değiştirirken kaybolması- bozulmasıyla ya da günümüzde envanter kayıtları için kullanılan bilişim sistemlerinin bozulması ile de gerçekleşebilir. Kimliği kaybolan ya da değişen eser aslında "kayıp"tır.

2.HIRSIZLIK VE VANDALİZM

Vandalizm ile eserin bir kısmı zarar görebileceği gibi eylemin şiddetine bağlı olarak tamamen kaybı da söz konusu olabilir.

3.NEM VE BAĞIL NEM

Mutlak nem havada var olan, mevcut olan nemdir.

Havanın nem alma kapasitesini belirleyen tek faktör sıcaklıktır.

Sıcaklık arttıkça maksimum nem artar.

Belli bir sıcaklıkta birim havanın taşıdığı ve taşıyabileceği su buharı miktarı arasındaki ilişkiye dayanan **bağıl nem**, bu iki nem ölçümünün birbirine oranlanması sonucunda elde edilen değer yüzde şeklinde ifade edilmesiyle ortaya çıkar. Buna göre

Belli bir ısıda, belli bir hacim havada bulunan su buharı miktarı (A)

$$\frac{\text{Aynı hacim havanın aynı ısıda tutabileceği azami su buharı miktarı(B)}}{\text{Aynı hacim havanın aynı ısıda tutabileceği azami su buharı miktarı(B)}} \times 100 = \text{BN}$$

Bağıl Nem

Ortamdaki bağıl nem oranı düştüğünde;

Kağıt eser su kaybedecek ve fiziksel olarak bu kuruma kağıdı kırılmanlaştıracaktır. Söz konusu kuruma eğer kağıdı oluşturan hücrelerdeki suyun kaybına dek devam ederse, bu durum eserin geriye dönüşü olmayacak biçimde esnekliğini yitirmesine yol açacaktır. Öyle ki ortamdaki bağıl nem değeri yükselse bile artık kağıt eski haline geri dönmez.

Kuruyan kağıt eserler esnekliklerini yitirdiklerinden, her türlü özensiz taşıma ve müdahaleden olumsuz etkilenirler.

Bağıl Nem

Ortamdaki bağıl nem yükseldiğinde ise;

- Mürekkepler ve kimyasal reçine içeren sulu boyalar etkilenir, yumuşar veya dağılır.
- Yüksek bağıl nem (% 65'in üzerinde) koşullarında kağıt, biyolojik tahribata açık hale gelir.
- Kağıtta görülen bozulmaların yanı sıra kullanılan diğer malzemelerde de (ciltler vb.) fiziksel, kimyasal ve biyolojik bozulmalar ortaya çıkabilir.

Bağıl Nem

Bağıl nemin dalgalandığı durumlarda ise devamlı boyutu değişen eserlerde geri dönüşü olmayan fiziksel tahribatlar oluşur.

Bunlar eğrilme, bükülme, çatlamalar şeklinde ortaya çıkar.

4.Sıcaklık

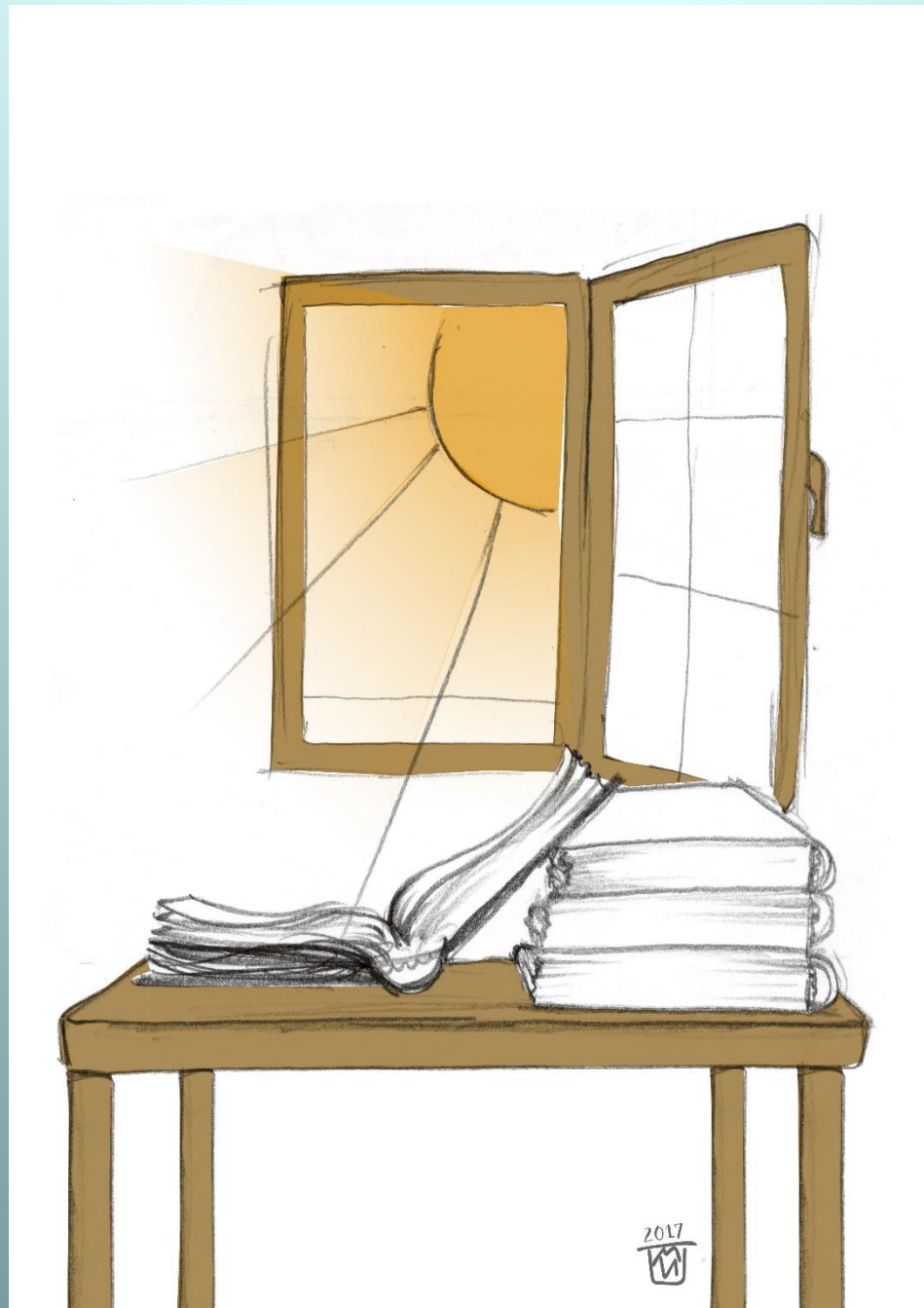
Sıcaklığın da bağıl nem gibi olması gerekenden düşük olması, yüksek olması ya da dalgalanması farklı tür bozulmalara yol açar. Bunlar diğer faktörlerle bir araya geldiğinde bozucu etki artar.

Sıcaklığın düşük olması ise eserin küçülmesine, pul pul kabarmasına, çatlak oluşumuna yatkın hale gelmesine sebep olur.

Sıcaklığın dalgalanması ise hem eser üzerinde bu bozulmaların artmasına ve tabakaların ayrışmasına neden olur hem de bağıl nem oranının değişmesine yol açar ki bu durum da eserler açısından risk oluşturmaktadır.

5.IŞIK VE AYDINLATMA

Işınımlardan her biri farklı bir dalga boyu uzunluğuna sahiptir. Işınımların dalga boyu ne kadar kısa olursa tahrip gücü o kadar yüksektir. Bunlar arasında X ve Gamma ışınımları en tehlikeli olanlarıdır.

Işık

Işığın etkisiyle bazı kağıtların rengi açılırken, ağaç kökenli olanların renkleri koyulaşabilir. Kağıdın kendisi kadar, üzerindeki mürekkep, boya maddeleri ve pigmentler de gün ışığından ve yapay ışıktan etkilenirler.

Işığın kuvveti ve eserin ışığa maruz kaldığı zaman ile bozulmanın derecesi bağlantılıdır.

6. KİRLLETİCİLER

Toz, atmosferin yapısı, hava kirliliği, içinde bulunulan yapı kaynaklı kirleticiler, insan kaynaklı kirleticiler ve obje kaynaklı kirleticiler bu gruba girer. Bunların hepsi objelerin bozulmasını sağlayan ya da mevcut bozulmaların ilerlemesine neden olan etmenlerdir.

7.SU

Sonucunda eserlerin kısmi olarak bozulması ya da tamamen yitirilmesi de söz konusu olabilir.

8.FİZİKSEL ETMENLER

- Çarpma,
- Titreşim
- Basınç
- Sarsılma
- Aşınma

olarak beş farklı alt faktöre ayrılır.

9.YANGIN

Yangın sonucunda eserlerin kısmi olarak bozulması ya da tamamen yitirilmesi de söz konusu olabilir.

10. MİKROORGANİZMALAR, BÖCEKLER VE DİĞER ZARARLILAR

Mikroorganizmalar: Çeşitli bakteri ve mantarlar

Böcekler: Hamamböceği, gümüş balığı böceği, tahta kurdu, güve

Diğer zararlılar: Başta fare olmak üzere kemirgenler ve diğer hayvanlardır.

11.DİĞER

Önceden yapılan müdahalelerde iki farklı durum bulunmaktadır.

Bunlardan ilki eskiden yapılan onarımın bozulması ya da kullanılan yöntemin bilimsel gelişmeler sebebiyle geçerliliğini yitirmesidir.

Diğeri de koruma - onarım alanında uzman olmayan kişilerce yapılan onarımlardır.